

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ МАЙБУТНІМ ЮРИСТАМ

PARTICULARITIES OF TEACHING ENGLISH FOR PROFESSIONAL PURPOSES TO FUTURE LAWYERS

Статтю присвячено аналізу особливостей викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам у сучасних реаліях розвитку освіти в Україні. У статті уточнено визначення таких понять як: «іноземна мова за професійним спрямуванням», «професійна компетентність». Розглянуто специфічні особливості, що притаманні майбутнім юристам: студенти юридичного факультету відрізняються схильністю до фактів, аргументів та чітких формулювань з певних джерел, обґрунтованості своїх висловлювань, критичного мислення. Встановлено, що питання формування професійної компетентності у майбутніх юристів є актуальним в умовах недостатньої кількості годин на вивчення англійської мови у закладах вищої освіти, а також зважаючи на складність «юридичної англійської».

Розглянуто можливості реалізації викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам такі як: використання інтерактивних методів, які дозволяють наблизити навчання до реальних умов та різноманітних Інтернет-ресурсів. Варто підбирати навчальний матеріал, що відображає сучасні та професійні проблеми фахівців юридичної сфери та шляхи їх практичного вирішення. Проаналізовано комунікативні вправи для навчання англійської мови за професійним спрямуванням майбутніх юристів: на формування компетентності у діалогічному та монологічному мовленні та у письмі з використанням автентичних текстів; на розвиток комунікативно-дискусійних умінь з використанням прийомів активного слухання; ділові ігри.

Науковою новизною дослідження є аналіз особливостей викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам у сучасних реаліях розвитку освіти в Україні, а саме: за умов військового стану, змішаного та дистанційного навчання.

Ключові слова: особливості викладання, англійська мова, професійне спрямування, майбутні юристи, компетентність, студенти.

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of teaching English in a professional direction to prospective lawyers in the modern realities of the development of education in Ukraine. The article clarifies the definition of such concepts as: "foreign language for professional use", "professional competence". The specific features of prospective lawyers have been considered: law students are characterized by their propensity for facts, arguments and clear formulations from certain sources, the validity of their statements, and critical thinking. It has been established that the issue of professional competence formation among prospective lawyers is relevant in the conditions of insufficient number of hours for studying English in institutions of higher education, as well as taking into account the complexity of "legal English".

Possibilities of implementing professional English language teaching to prospective lawyers have been considered, such as: the use of interactive methods that allow to bring learning closer to real conditions and various Internet resources. It is worth choosing educational material that reflects the modern and professional problems of specialists in the legal sphere and the ways of their practical solution. Communicative exercises for teaching English for professional use of prospective lawyers have been analyzed: for the formation of competence in dialogic and monologic speech and in writing using authentic texts; on the development of communicative and discussion skills using active listening techniques; business games.

The scientific novelty of the study is the analysis of the peculiarities of teaching English for professional use to prospective lawyers in the modern realities of the development of education in Ukraine, namely: under the conditions of martial law, blended and distance learning.

Key words: features of teaching, the English language, professional use, prospective lawyers, competence, students.

УДК 371.315:811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/57.1.16>

Зайцева І.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології
та перекладу
Державного торговельно-економічного
університету

Висотченко С.В.,

ст. викладач кафедри іноземної
філології та перекладу
Державного торговельно-економічного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Розширення міжнародних контактів створює сприятливі умови для престижу дисципліни «іноземна мова за професійним спрямуванням» у закладах вищої освіти. До того ж, згідно з положеннями Проєкту концепції розвитку юридичної освіти, Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, а також Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті володіння англійською мовою за професійним спрямуванням має першочергове значення [5; 8; 10]. Високий рівень знань з англійської мови майбутніми юристами стає однією з умов успішної професійної діяльності та конкурентоспроможності на ринку праці, що дозволить вільно спілкуватися і листуватися із зарубіжними колегами, брати участь у обговоренні

професійних тем, консультувати з юридичних питань іноземні фізичні та юридичні особи, складати юридичну документацію сучасною англійською мовою, вирішувати різноманітні питання у сфері права тощо. У зв'язку з цим актуальним стає питання особливостей викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам, що передбачає ефективні методи та прийоми навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню навчання професійного спілкування приділяли увагу багато вчених: Н. Бориско, В. Борщовецька, Н. Зінуква, С. Коломієць, З. Корнева, О. Тарнопольський, Л. Чубарова, С. Barret, P. Bimmel, L. Dam, T. Hutchinson, D. Little, W. Littlewood, A. Waters та інші. До наукових

досліджень інноваційних методів викладання іноземних мов майбутнім юристам в умовах війни належать роботи таких науковців як: Н. Азарова, Ю. Анісімова, М. Лебедева, І. Савка, Т. Яремко. Питання формування окремих компетентностей майбутніх юристів у закладах вищої освіти стали предметом дослідження методистів: О. Гомзякової, Д. Демченко, І. Заярної, О. Калити, Ю. Марченко, В. Гришко, Н. Коваль. Вдосконаленню фахової підготовки юристів присвячені наукові праці О. Бадурка, П. Біленчук, Н. Коваль, О. Скакун. Теоретичні та практичні результати наукових праць склали основу нашого дослідження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.

На сучасному етапі одна з гострих проблем – навчання в умовах війни та адаптація до життя в умовах дистанційного та змішаного навчання. Сучасні студенти – інші, оскільки живуть в нових реаліях. Питання особливостей викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам у сучасних реаліях розвитку освіти в Україні знаходиться у центрі уваги науковців, проте не є достатньо висвітленою. Це зумовлює актуальність цієї статті.

Мета статті – визначити та проаналізувати особливості викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам.

Виклад основного матеріалу. Іноземна мова за професійним спрямуванням, або «мова для спеціальних цілей» (LSP – Language for Specific Purposes) передбачає формування іншомовної професійної компетентності майбутніх юристів та врахування специфіки їхньої майбутньої професійної діяльності [6]. Для вирішення цього завдання необхідно не тільки навчити студентів правової термінології англійською мовою, а й розвивати вміння використовувати юридичні терміни на практиці. Як бачимо, невід'ємною особливістю викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам є врахування специфіки професійної сфери, що дозволить їм у майбутньому використовувати знання для ведення документації, переговорів, протоколів, успішної комунікації із зарубіжними колегами. При цьому під поняттям професійна компетентність ми розуміємо здатність проявляти професійні якості, підвищувати рівень кваліфікації, встановлювати ділові зв'язки та вміння адаптуватись до потреб та змін [1; 3].

Згідно із міжнародними вимогами рівень володіння англійською мовою майбутніх юристів не може бути нижчим, ніж B2 (Council of Europe) [10]. На жаль, не у всіх студентів знання з англійської відповідають такому рівню. Для досягнення цього рівня викладачу необхідно зацікавити студента у розвитку його професійної компетентності завдяки вивченню англійської мови, в першу чергу, шляхом правильного підбору тематики

бесід і вибору матеріалу для оволодіння усіма видами мовленнєвої діяльності. При цьому педагогу необхідно враховувати наступні особливості викладання англійської мови за професійним спрямуванням: вікові, психологічні, педагогічні, організаційно-технологічні та специфічні для представників окремої спеціальності. Оскільки ми навчаємо англійській мові за професійним спрямуванням майбутніх юристів, розглянемо особливості, притаманні цим фахівцям.

Перш за все, варто взяти до уваги той факт, що майбутні юристи обирали свою спеціалізацію та вступали до університету, щоб вивчати фахові дисципліни й набути професійної компетентності зі своєї спеціальності. Вивчення англійської мови для них може не бути для них пріоритетом, хоча більшість студентів розуміє, що англійська – це мова міжнародного спілкування, тому готові докладати зусиль для оволодіння іноземною мовою. Так, викладачу необхідно постійно підвищувати мотивацію майбутніх юристів щодо вивчення англійської мови та моделювати мовне середовище під час навчального процесу [2]. При цьому викладач має враховувати інтереси своїх студентів і їхні фахові знання в процесі навчання англійської мови за професійним спрямуванням.

Серед специфічних особливостей, що притаманні майбутнім юристам, слід виділити наступні: студенти юридичного факультету відрізняються схильністю до чітких формулювань з певних джерел, обґрунтованості своїх висловлювань, критичного мислення тощо [6].

До того ж, питання формування професійної компетентності у майбутніх юристів є актуальним в умовах недостатньої кількості годин на вивчення англійської мови у закладах вищої освіти, а також зважаючи на складність «юридичної англійської». Так, особливістю викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам є самостійна робота студентів, у процесі плануванні якої педагогу необхідно враховувати індивідуальні особливості кожного студента [9]. Ефективність самостійної роботи студентів залежить не тільки від зусиль майбутніх юристів, а й від успішної організації її викладачем. Самостійна робота може здійснюватися шляхом підготовки студентів до різноманітних навчальних матеріалів, які вони використовують у самостійній роботі. Важливу роль у цьому процесі відіграють цікаві, сучасні та якісні матеріали, що мають комунікативну спрямованість.

Серед особливостей викладання англійської за професійним спрямуванням майбутнім юристам необхідно виділити наступні: велика кількість термінів, певні граматичні структури, відмінності власної національної правової системи та правової системи мови країни, яка вивчається [12]. Як усна, і письмова форми юридичної мови, важко сприймаються навіть носіями англійської мови, їм

важко зрозуміти мову, яка використовується в суді, та їхні адвокати повинні пояснювати їм зміст багатьох фраз. Вивчення юридичної англійської лексики відіграє важливу роль у розвитку комунікативно-дискусійних умінь студентів під час типових ситуацій професійного спілкування, а також для формування компетентності у письмі. До того ж, майбутньому юристу необхідно на високому рівні володіти фаховою термінологією, оскільки її доцільне застосування є запорукою успішної професійної діяльності.

Особливості викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам зумовлюють необхідність оптимізації навчального процесу. Розглянемо можливості реалізації викладання англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам. В умовах сьогодення реалізація цього завдання можлива шляхом використання інтерактивних методів, які дозволяють наблизити навчання до реальних умов та різноманітних Інтернет-ресурсів. Варто підбирати навчальний матеріал, що відображає сучасні та професійні проблеми фахівців юридичної сфери та шляхи їх практичного вирішення [11; 15]. У процесі оволодіння англійської мови за професійним спрямуванням майбутнім юристам потрібно працювати з автентичними правовими документами, у яких йде мова про аспекти права, правової системи інших країн, їх культури, що сприяють вивченню термінології [2].

Враховуючи основні вимоги щодо організації роботи з метою розвитку професійних якостей майбутніх юристів у процесі вивчення іноземної мови, вважаємо доречним використання таких комунікативних вправ:

1. Вправи, які спрямовані на формування компетентності у діалогічному та монологічному мовленні та у письмі з використанням автентичних текстів юридичної спрямованості для моделювання типових комунікативних ситуацій. У процесі виконання таких вправ майбутні юристи вчать висловлювати власні думки; запитувати точку зору співрозмовника; виражати згоду / незгоду з певного питання; виявляти головне; доповнювати; узагальнювати розмову; писати ділові листи, такі як: лист-запит, лист-відповідь на запит, лист-скарга, лист-замовлення, лист- підтвердження замовлення, лист-нагадування, лист-запрошення, лист-відмова, лист-попередження, лист про прийняття на посаду тощо.

2. Вправи, що спрямовані на розвиток комунікативно-дискусійних умінь з використанням прийомів активного слухання. У процесі виконання таких вправ майбутні юристи розвивають вміння вести дискусію, дебати, переговори. Вправи, що спрямовані на розвиток комунікативно-дискусійних умінь, мають на меті моделювати реальні ситуації професійного спілкування. Так, завдяки посиленню

інтеграційних процесів України до європейських і світових структур дедалі більшої актуальності набуває усне мовлення, адже в перспективі майбутні юристи можуть проходити стажування в інших країнах, зокрема, англійських [4, с. 122].

3. Вправи у формі навчальних ділових ігор, які спрямовані на активізацію процесу навчання. Ділові ігри у процесі навчання доцільно використовувати для зняття мовних труднощів, відпрацювання мовного матеріалу, активізації мовної діяльності тощо. Для того, щоб створити атмосферу місця дії ділової гри, яка максимально наближена до реальної ситуації, необхідно створити певні умови в аудиторії, наприклад, використовувати реквізит або поставити стільці та столи так, як вони стоять у залі суду. Особливістю ділової гри є моделювання професійної діяльності, а саме: надання юридичної консультації іноземним громадянам, нарада із зарубіжними колегами, допит свідків, захист інтересів особи в суді, участь у міжнародних правничих конкурсах тощо.

Висновки. Дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням» є важливою складовою у підготовці студентів юридичного факультету, мета якої полягає не в тому, щоб забезпечити майбутніх юристів певним набором лінгвістичних знань, а в тому, щоб вони вміли користуватись ними для ведення документації, ділових переговорів з професійної тематики надання юридичної консультації тощо. Врахування особливостей викладання англійської мови за професійним спрямуванням дозволяє підвищити рівень сформованості навичок усного та писемного спілкування, що відкриває перед майбутніми юристами можливості для кар'єрного зросту та вдалого працевлаштування.

У світлі останніх подій **перспектива** дослідження даної теми визначає свою актуальність, що потребує подальшого розгляду та аналізу особливостей викладання англійської мови за професійним спрямуванням, розробки системи вправ для навчання майбутніх юристів на основі новітніх Інтернет-технологій, використання яких дозволить підвищити рівень мотивації та мовної підготовки майбутніх юристів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Анісімова Ю. Інноваційні методи іноземних мов майбутнім юристам в умовах війни. *Scientific Collection «InterConf+»*. (29(139), 2023. С. 41–50. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.01.2023.004>
2. Гриняєва Н. М., Зуєва І. В. Читання як засіб формування мовленнєвої компетенції при вивченні дисципліни «Іноземна мова за проф. спрямуванням». *Science Review*. № 2 (9). 2018. С. 27–33.
3. Заярна І. С. Цілі та зміст навчання англійського аргументативного письма майбутніх правознавців. *Rozwój nowoczesnej edukacji i nauki — stan, problemy, perspektywy [monografia] / [Redakcja naukowa: J. Grzesiak, I. Zymomrya, W. Ilnytskyj]*. Konin – Uzhorod – Kijów: Poswit, 2019. С. 76–85.

4. Т. Мись. Використання платформи Myenglishlab у навчанні майбутніх юристів англійської мови. *Вісник київського національного лінгвістичного університету. Серія педагогіка та психологія*. № 30, 2019. С. 120-126. DOI: <https://doi.org/10.32589/2412-9283.30.2019.177599>
5. Національної доктрини розвитку освіти в Україні у XXI столітті. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>
6. Савка І. В., Яремко Т. І. Особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням для майбутніх фахівців у галузі права. Теорія і методика професійної освіти. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 21. Т. 3. 2020. С. 101–104.
7. Тарнопольський О.Б. Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі: підручник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2019. – 256 с.
8. Проєкт концепції розвитку юридичної освіти. URL: https://minjust.gov.ua/ndd/yurydychna_osvita/proyekt_kontseptsiyi_rozvytku_yurydychnoyi_osvity
9. Arkushina Yu. Innovative Technologies In The Process Of English Language Study By Future Law Specialists. *Pedagogy and Education Management Review*. (PEMR. Issue 4 (6), 2021. P. 29 – 38. DOI: <https://doi.org/10.36690/2733-2039-2021-4-29>
10. Council of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR). URL: <https://rm.coe.int/16802fc1bf>
11. Kalinina M. G., Kaminskaya E. V., Kudryashova S. V. Interactive Methods Of Foreign Language Teaching At A Law School (On The Example Of English Language). *Language Of Science And Professional Communication*. № 3 (4). 2021. P. 69 –85.
12. Kapinus O. L., Bailo I. Ya. Implementation Of Interactive Forms Of Learning In Teaching Foreign Languages To Law Students. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття: матер. Міжнар. наук. – практ. конф.* Одеса: Видавничий дім «Гельветика», Т. 1. 2022. С. 780–783.
13. Legal English through the Prism of the Law of Ukraine : training manual. S. A. Volhina, K. A. Yuzefovych, I. S. Zaiarna, O. Yu. Zhyhadlo; I. S. Zaiarna, T. A. Trubchaninova (Eds.). Odesa : Publishing house "Helvetica", 2021. 394 p
14. Mudryk, A., Kykhtuik, O. (2020). Professional Competence of a Lawyer. *Psychological Prospects Journal*, 35, P. 83 – 100. DOI: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2020-35-83-100>
15. Starostina O., Horytska O. Peculiarities of teaching a foreign language to lawyers' students. *Linguistics and Culture Review*. Issue 5 (S4). 2021. P. 881–890. DOI: <https://doi.org/10.21744/lingcure.v5nS4.1771>